

Motion till riksdagen 2019/20:3320

av Pia Steensland m.fl. (KD)

En värdig och medmänsklig funktionshinderspolitik

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt bereda att staten ska vara huvudman för assistansersättningen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att samtliga grundläggande behov ska vara assistansgrundande i sin helhet och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återupprätta rätten till assistans för det grundläggande behovet kommunikation och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om omprövning av behovet av assistans och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bibehålla LSS-insatser vid flytt från en kommun till en annan och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten till teckenspråksutbildning för syskon och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att sprida befintlig forskning och kunskap runt bemötande av personer med funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationella mål för myndigheters beredskap vid krissituationer för personer med Downs syndrom och intellektuell funktionsnedsättning och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nationell uppföljning av det förebyggande arbetet och åtgärder när en person med funktionsnedsättning är våldsutsatt, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att bilstödet bör gälla för specialanpassade bilbarnstolar och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om daglig verksamhet och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att habiliteringsersättningen även ska omfatta personer som har daglig verksamhet enligt beslut från socialtjänstlagen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om övergångsregler som tryggar den enskilde när en ersättningsform byter utformning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av samhällsekonomiska konsekvenser av beviljande eller nekande av personlig assistans och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att barn under 16 år och personer med psykisk funktionsnedsättning ska ha fortsatt rätt till assistansersättning, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av samverkan mellan relevanta myndigheter för att förhindra och upptäcka brottslighet kopplad till LSS och tillkännager detta för regeringen.
17. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att inkludera utövande av föräldraskap och arbete i de grundläggande behoven och tillkännager detta för regeringen.
18. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att inkludera utövande av arbete i de grundläggande behoven och tillkännager detta för regeringen.

1 En värdig och medmänsklig funktionshinderspolitik

Den kristdemokratiska politiken är förankrad i en människosyn som utgår från människans okränkbara värde och att alla människor är olika. Utifrån sina egna villkor ska alla ha rätt till full delaktighet i samhället.

Målet för funktionshinderspolitiken är att personer med funktionsnedsättning ska ha likvärdiga levnadsförhållanden med resten av befolkningen. Politiken ska fokusera på att förbättra tillgänglighet, utbildningsmöjligheter och förankring på arbetsmarknaden.

Kristdemokraterna vill ha ett samhälle som ser, bejakar och inkluderar alla människor. Därför måste även kunskapen om dolda funktionsnedsättningar öka.

LSS-reformen (lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade), som infördes 1994 av den dåvarande borgerliga regeringen, är en rättighetslag som ska värnas. Flera insatser har gjorts för att stärka rätten för personer med funktionsnedsättning. Den 1 januari 2009 samlades diskrimineringslagstiftningen i en gemensam lag, och funktionsnedsättning är en av sju straffbara diskrimineringsgrunder. Vi kristdemokrater har länge krävt att bristande tillgänglighet ska inkluderas i diskrimineringslagen, och den 1 januari 2015 infördes det. Därtill beslutade alliansregeringen efter riksdagens godkännande att Sverige skulle ratificera FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Sverige anslöt sig dessutom till ett frivilligt protokoll till konventionen som innebär att den som upplever sina rättigheter kränkta kan klaga till en övervakningskommitté. Från den 14 januari 2009 gäller konventionen för Sveriges del. Konventionen är en av de centrala FN-konventionerna om mänskliga rättigheter. Dess syfte är att säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan åtnjuta sina mänskliga rättigheter.

Som beskrivs mer i detalj nedan har S/MP-regeringens nedskärningar inom LSS och den personliga assistansen som påbörjades genom regleringsbrevet till Försäkringskassan 2016 fått katastrofala konsekvenser för många personer med omfattande funktionsnedsättning och deras anhöriga. S/MP-regeringen har dessutom förändrat förutsättningarna för funktionshindrade personer utan att det prövas av riksdagen. Det kan inte vara acceptabelt att lagliga rättigheter begränsas utan att det finns förankrade beslut i riksdagen om att så ska ske. Men det är precis detta som pågår just nu.

2 Krafttag för att återupprätta intentionen med LSS

Intentionen med lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade (LSS) är att ge personer med funktionsnedsättning förutsättningar att leva ett liv som andra. Från tillkomsten av frihetsreformen LSS 1994 ökade antalet personer som beviljats assistansersättning stadigt fram till 2009. Mellan 2009 och 2015 var antalet assistansmottagare relativt stabilt med omkring 16 000 mottagare årligen, men från 2016 har antalet minskat. År 2018 var antalet personer med statlig assistansersättning cirka 14 500 personer¹. Därtill är beviljandegraden av nya ansökningar rekordlåg enligt siffror från Försäkringskassan. År 1995 beviljades 78 % av alla förstagångsansökningar, 2015 beviljades 32 % och i juli 2019 beviljades endast 17 % av alla förstagångsansökningar under den senaste tolv månadersperioden. I regeringens budgetproposition för 2020 (utgiftsområde 9, sid. 160) presenterar regeringen en prognos om att antalet personer med assistansersättning beräknas minska med ytterligare 300 personer jämfört med 2018. Denna prognos tydliggör den bristande viljan och handlingskraften hos S/MP-regeringen och dess samarbetspartier C och L för att utföra de nödvändiga lagändringar som brådskar för att säkerställa att intentionen med LSS återupprättas.

Trendbrottet i utveckling av antalet assistansberättigade skedde efter finansministern Magdalena Anderssons (S) uttalande i media i oktober 2015 om att det krävdes besparingar inom assistansen för att klara flyktingkrisen. Strax därefter kom S/MP-regeringens regleringsbrev till Försäkringskassan med uppmaningen att bryta utvecklingen av antalet timmar inom assistansersättningen. Konsekvenserna av S/MP-regeringens direktiv till Försäkringskassan har varit förödande.

Försäkringskassan började efter regeringens regleringsbrev tolka gamla domar ifrån Högsta förvaltningsdomstolen (HFD) mycket mer restriktivt än tidigare. Rättspraxis har bland annat förskjutits så att endast den del av det grundläggande behovet som anses vara av mycket personlig eller integritetskränkande karaktär anses vara assistansgrundande.

Vi kristdemokrater ser också med stor oro på Socialstyrelsens lägesrapport 2019, Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning som visar att barn som förlorat kommunal och statlig personlig assistans i allt större utsträckning hamnar på barnboende (tidigare kallat institution). Rapporten visar att antalet barn som på grund av förlorad assistans i stället beviljats plats på en institution ökat från 15–40 barn mellan 2016 och 2017.

Vi anser att de nedskärningar som initierades av S/MP-regeringens regleringsbrev till Försäkringskassan 2016 bryter mot intentionen med LSS, men även mot FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning som Sverige har

¹ Försäkringskassans årsredovisning 2018.

skrivit under och förbundit sig att följa. Vi kristdemokrater hävdar därför med bestämdhet att det är ytterst angeläget att vidta åtgärder för att möjliggöra för barn med funktionsnedsättning att bo hemma tillsammans med sin familj även vid stora behov av hjälp och tillsyn. Men även att vidta åtgärder för att i grunden återupprätta intentionen med LSS – återställa rättigheten för personer med funktionsnedsättning att leva ett självständigt liv på sina villkor och därmed kunna vara en fullvärdig medborgare i samhället.

Statligt huvudmannaskap för assistansersättningen

Vi kristdemokrater vill införa ett statligt huvudmannaskap för assistansersättningen. Det skulle ge bättre möjligheter att säkerställa att alla får ett jämlikt stöd utifrån sina behov oavsett var i landet de bor. En effekt av den pågående nedsäkringen inom den statliga assistansen med konsekvensen att många personer hamnar under gränsen på 20 timmars grundläggande behov per vecka medför också en övervältring av ansvar och kostnader på kommunerna. Enlig uppgift i budgetpropositionen var kommunernas kostnader för personlig assistans 11,4 miljarder kronor för 2018, vilket är en ökning med 0,4 miljarder kronor sedan 2017. Risken är hög att kommunens budget och inte personens behov styr beslutet om assistans. Detta urholkar intentionen med rättighetslagstiftningen LSS.

LSS-utredningen (SOU 2018:88) som presenterades i januari 2019 (som S/MP-regeringen ännu inte har aviserat om den ska skicka ut på remiss eller inte) föreslog att assistansersättningen skulle ligga under statens ansvar. Regeringen bör tillvarata denna beredning i frågan för att påskynda lagstiftningsprocessen. Detta istället för att, som aviserat i januariöverenskommelsen mellan regeringen och C och L, tillsätta en ny utredning 2021 och eventuellt införa en lagändring under nästa mandatperiod. Vi motsäger oss dock utredningens förslag om att barn under 16 år och personer med psykisk funktionsnedsättning skulle förlora rätten till personlig assistans. Att skyndsamt bereda att staten ska ha helhetsansvaret för assistansersättningen bör tillkännages regeringen.

Andning och sondmatning ska anses vara grundläggande behov

När M/KD-budgeten fick stöd i riksdagen i december 2018 togs ett första viktigt steg till att återupprätta intentionen med LSS genom att tillkänna det självklara – att regeringen skyndsamt skulle återkomma med lagförslag så att andning och sondmatning ska vara grundläggande behov (bet. 2018/19:SoU1 punkt 1 c, rskr. 2018/19:111). Det avsattes även pengar i M/KD-budgeten för att säkerställa stöd till de personer som skulle få rätt till assistans efter att lagändringen trätt i kraft.

Propositionen ”Personlig assistans för hjälp med andning” (2018/19:145) som bygger på en överenskommelse mellan regeringen, Centerpartiet och Liberalerna är i skrivande stund under beredning i socialutskottet. Propositionen tillgodoser endast delvis tillkännagivandet ifrån KD/M-budgeten. Det är välkommet att andning genom den aktuella föreslagna lagändringen kommer att anses vara grundläggande behov men det är anmärkningsvärt att det ännu inte finns något lagförslag som säkerställer rätten till assistans vid sondmatning.

Vi har påtalat risken att lagförslaget skulle permanenta rådande rättspraxis, där det bara är den tid som det tar att koppla på och av sonden – inte den tid det tar att föra in näringen i kroppen – som skulle bedömas vara grundläggande behov.

Regeringen anser att det saknas skäl att föra in sondmatning som ett separat grundläggande behov i LSS med hänvisning till att domen ifrån HFD 2018 likställer sondmatning med intag av en måltid, som är ett grundläggande behov enligt LSS. Vi instämmer med regeringens bedömning, samtidigt som det måste säkerställas att Försäkringskassan börjar bedöma att all tiden det tar att tillgodogöra sig måltiden, oavsett hur näringen når kroppen, är assistansgrundande. Av propositionen framgår att regeringen snarast avser att bereda ett lagförslag där samtliga moment vid andningshjälp och sondmatning ska ge rätt till personlig assistans. Det är självklart bra men samtidigt är vi kristdemokrater djupt kritiska till att regeringen och dess samarbetspartier Centerpartiet och Liberalerna inte lyckades presentera ett mer genomarbetat lagförslag från början. Situationen är akut och det är personer med omfattande funktionsnedsättning som får betala ett högt pris för S/MP-regeringens senfärdighet och bristande hantering av ärendet.

Samtliga grundläggande behov ska vara assistansgrundande i sin helhet

Vi vill påpeka risken med regeringens intention med ett lagförslag som innebär att samtliga moment vid endast andningshjälp och sondmatning ska ge rätt till personlig assistans (prop. 2018/19:145). I praktiken skulle det medföra att det i lagen införs en hierarkisk bedömning av de olika grundläggande behoven.

En möjlig konsekvens med särregleringen av ett grundläggande behov (andning) och ett delbehov (sondmatning) till det grundläggande behovet måltid är att rådande rättspraxis för övriga grundläggande behov (personlig hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade) skulle permanentas. Det vore förödande.

De grundläggande behoven bör inte värderas eller ställas mot varandra. Den rådande rättspraxisen och nedbrytningen av de grundläggande behoven i vad som bedöms vara integritetsnära karaktär eller inte, har inte enbart påverkat rätten till assistans vid andning och sondmatning utan även inskränkt rätten till assistans utifrån samtliga fem nuvarande grundläggande behov. En striktare bedömning och uppdelning av vad som är integritetsnära karaktär eller inte innebär exempelvis att det endast är den tid det tar att ta av och på kläderna närmast kroppen som räknas som grundläggande behov. Endast den tid det tar att torka rumpan vid ett toalettbesök räknas, inte tiden det tar att utföra sitt behov på toaletten. Denna striktare tidsbedömning bedöms av flera funktionshindersorganisationer och jurister vara huvudanledningen till att rätten till assistansersättning urholkas och att allt fler personer förlorar rätten till assistans.

Att skyndsamt säkerställa att samtliga grundläggande behov ska anses vara av integritetsnära karaktär i sin helhet är ett avgörande steg för att återupprätta intentionen med LSS. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen. Kristdemokraterna avsätter resurser i utgiftsområde 9 för en rättssäker tillämpning av LSS till följd av detta lagförtydligande som vi bedömer tidigast kan vara på plats den 1 juli 2020.

Återupprätta rätten till personlig assistans för det grundläggande behovet kommunikation

Kommunikation är ett av de grundläggande behov som blivit mycket svårt att få assistans för efter S/MP-regeringens nedskärningar inom assistansersättningen. Detta drabbar inte minst personer som har varken syn eller hörsel som enligt en prejudice-rande dom från Högsta förvaltningsdomstolen får starkt begränsad tolkhjälp. Effekten av domen blir att personer med dövblindhet blir utelämnade och isolerade i sin kommunikation.

Rätten att kunna kommunicera har en avgörande betydelse för att kunna delta i samhället på lika villkor. Den sociala isolering som dessa personer utsätts för genom utebliven möjlighet att utföra vardagsärenden, ta hand om sitt hem eller kunna kommunicera med sin familj är ovärdig ett välfärdsland som Sverige. Personer med dövblindhet är bara ett exempel på personer som drabbas hårt när rätten till assistans för det grundläggande behovet kommunikation urholkas. Regeringen bör snarast vidta åtgärder för att återställa rätten till personlig assistans för det grundläggande behovet kommunikation.

Föräldraansvar vid bedömning av barns behov av assistans

En starkt bidragande orsak till att barn med omfattande funktionsnedsättning har förlorat rätten till personlig assistans är, utöver en striktare praxis, att föräldraansvaret bedöms vara omfattande.

Regeringen och deras samarbetspartier har i januariöverenskommelsen aviserat att definitionen av normalt föräldraansvar ska smalnas, men för att komma tillrätta med problemet kommer de enligt överenskommelsen tillsätta en ny assistansutredning för att säkra detta under 2019, och ny lagstiftning beräknas vara på plats först från 2021. Regeringen bör se över Försäkringskassans rutiner för bedömning av föräldraansvaret. Nu dras timmar för föräldraansvaret av direkt ifrån de timmar som anses vara grundläggande behov. Tidigare drogs timmarna för föräldraansvaret av först efter den totala bedömningen av grundläggande behov tillsammans med andra personliga behov när de grundläggande behoven översteg 20 timmar per vecka.

Omprövning av rätten till personlig assistans

Den tidigare hållningen enligt 51 kap. 12 § socialförsäkringsbalken (SFB) var att rätten till assistansersättning ska omprövas sedan två år har förflutit sedan senaste prövningen och vid väsentligt ändrade förhållanden. Avsikten är att den försäkrade ska ha möjlighet att förutse sin ekonomiska situation (jfr prop. 1992/93:159 s. 197).

I takt med den striktare rättspraxisen sedan 2016 medförde tvåårsomprövningarna att flera personer som hade haft assistansersättning under flera år, inte sällan under hela livet, förlorade timmar eller hela sin assistansersättning. Efter påtryckning av funktionshinderrörelsen, Kristdemokraterna och vissa andra partier i opposition beslöt regeringen att tvåårsomprövning av rätten till assistansersättning skulle tas bort (prop. 2017/18:78). Beslutet medförde att Försäkringskassan ska ompröva rätten till assistansersättning i den utsträckning som denna rätt har minskat i omfattning på grund av väsentligt ändrade förhållanden som är hänförliga till den försäkrade. Vidare gjorde regeringen bedömningen att bestämmelsen om tvåårsomprövning bör återinföras så

snart det finns förutsättningar för det. Vi kristdemokrater vill betona att omprövningarna inte ska införas förrän nödvändiga lagändringar finns som säkerställer att samtliga grundläggande behov anses vara assistansgrundande i sin helhet. Vi vet också att det finns personer som det dessvärre inte kommer att vara någon skillnad eller förbättring för i deras behov av assistans. Dessa personer och deras anhöriga ska inte behöva känna oro inför en omprövning av rädsla att de ska förlora eller få neddragning av sin assistans. Omprövningarna bör ske med individuella intervall bedömda utifrån behov kopplat till var och ens unika situation. Vi anser därtill att behoven inte behöver omprövas från grunden, utan bara om de har förändrats.

3 Höjd schablon av timersättningen för personlig assistans

Förutom att allt fler nekas ersättning eller får sin ersättning begränsad så har uppräkningsen av schablonen successivt urholkats under alltför lång tid. Även om det från början fanns underlag som gav stöd för att under en tillfällig period ha en lägre uppräkningsen av schablonersättningen är det svårt att se hur det kan fortgå utan att få allvarliga konsekvenser. Löneutvecklingen enligt de nyligen tecknade avtalen mellan parterna ligger på 2,2 procent. Regeringens uppräkningsen med enbart 1,5 procent innebär att ersättningen inte täcker assistenternas ökade lönekostnader. Yrket personlig assistent görs mindre attraktivt och vi står inför ett stort kompetensförsörjningsproblem. Därtill riskerar vi att seriösa assistansanordnare med kollektivavtalad löneutveckling och goda arbetsvillkor drivs i konkurs. Det vore förödande.

Kristdemokraterna föreslår därför i UO 9, anslag 4:4, en höjning av schablonen med 2,2 procent och därutöver en förstärkning till följd av lagändring enligt ovan. Detta medför sammantaget 730 miljoner kronor för 2020, drygt 2,1 miljarder kronor per år 2021 och 2022 (utöver regeringens ökning av anslaget med 85 miljoner för 2020 och 100 miljoner per år 2021–2022). Regeringen bibehåller de 700 miljoner kronor per år som avsattes till detta ändamål genom KD/M-budgeten, vilket vi välkomnar. Sammantaget har därmed Kristdemokraterna stärkt assistansersättningen med drygt 7,1 miljarder kronor mer än regeringen under perioden 2020–2022.

Det är ytterst angeläget att en långsiktigt hållbar finansieringsmodell för assistansersättningen skyndsamt tas fram. Oron hos personer med personlig assistans och assistansanordnarna är stor. Den nuvarande beräkningsmodellen innehåller brister. Risken är att kostnaderna för personerna med de största omsorgsbehoven inte täcks. Att Försäkringskassan övergått till efterskottsbetalning och månadsvis avstämning är i sig inte något vi motsätter oss. Däremot måste det inom ramen för detta fungera med rutiner för redovisning och utbetalning av ersättningen och med balansering av kostnader mellan månader för att klara höga tillfälliga kostnader. Annars riskerar seriösa och framförallt mindre aktörer slås ut. En utveckling mot färre utförare och minskad valfrihet är inte önskvärd. Ersättningen måste ta hänsyn till de fulla kostnaderna, oavsett driftsform och vidden av behov hos brukarna.

4 Bibehållande av LSS-insatser vid flytt från en kommun till en annan

LSS är en rättighetslag, det innebär att rättigheterna ska vara lika för alla, oavsett var i landet man bor. Men idag har kommuner rätt att bedöma olika när det kommer till LSS-insatser. Detta skapar svårigheter ur ett frihets- och valfrihetsperspektiv för den som vill flytta från en kommun till en annan. Oavsett om det handlar om en ungdom som vill flytta hemifrån, en person som vill flytta med sin familj till en ny kommun eller om det är en flytt som är nödvändig för att den som är berättigad till LSS-insatser ska kunna arbeta eller studera. Vi anser därför att möjligheten att en LSS-insats flyttas med när en person flyttar från en kommun till en annan bör säkerställas. Att LSS-insatsen personlig assistans helt får statligt huvudmannaskap är som nämnt ovan att föredra.

5 Stärkt stöd vid hörselnedsättning och dövhet

Teckenspråksutbildning för syskon

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) har gjort en forskningssammanställning² som visar att små barn har nytta av teckenspråk i sin språkutveckling. Genom teckenspråket ges barn som har en hörselnedsättning eller är helt döva en möjlighet att uttrycka sin vilja eller önskemål.

Idag erbjuds teckenspråksutbildning för föräldrar som har barn som för sin kommunikation är beroende av teckenspråk. Även andra som likställs med förälder kan antas till utbildningen, t.ex. den som är gift eller sambo med en förälder. Vi kristdemokrater anser att det är viktigt att även syskon ges möjlighet att kommunicera genom teckenspråk med sin bror eller syster som har en hörselnedsättning eller är helt döv. Vi vill därför se över möjligheten att teckenspråksutbildningen för föräldrar även inkluderar syskon.

Jämlik tolktjänst för personer med hörselnedsättning och språkstörning

Dagens system för tolktjänst är krångligt, med många olika huvudmän. Det råder oklarhet kring centrala frågor som ansvarsfördelning, huvudmannaskap och finansiering. Det är problematiskt för såväl tolkanvändare som beställare och utförare. Det är därtill stora skillnader över landet i tillgången till välfungerande tolktjänst. Detta sammantaget begränsar möjligheterna till delaktighet och inflytande i samhället för döva och hörselskadade människor. Genom socialutskottets betänkande 2018/19:SoU12 gavs ett tillkännagivande om att regeringen bör tillsätta en ny utredning om tolktjänst för personer med hörselnedsättning och språkstörning. Det är angeläget att regeringen skyndsamt tillsätter denna utredning för att tillgodose detta tillkännagivande som hade stöd av en enad riksdag.

² Specialpedagogiska skolmyndigheten 2016, ”Teckenspråk, talat och skrivet språk – en forskningssammanställning om tvåspråkighet”.

6 Stärkt kompetens

Stärkt personalkompetens inom LSS-verksamhet

Det finns många LSS-verksamheter som bedriver fantastisk verksamhet där behovet hos de boende alltid respekteras och sätts i första rummet och där personalen får kontinuerlig kompetensutveckling. Men dessvärre finns det också verksamheter med stora brister. Detta har under den senaste tiden aktualiserats av Uppdrag granskningens program ”Bakom stängda dörrar”. Programmet beskriver vanvård och missförhållande som ger upphov till tragedier av det absolut värsta slaget. Bilden bekräftas av rapporter från Socialstyrelsen och Inspektionen för vård och omsorg. Tryggheten och tilliten till att samhället kommer ge ett gott stöd till de som behöver det som mest måste återuppbyggas från grunden. En nyckelfaktor är att personal på grupp- och korttidsboenden har rätt kompetens och kanske framför allt stöd från närvarande chefer. Chefer som på plats arbetar aktivt med att skapa ett gott arbetsklimat, främjar kompetensutveckling och säkerställer att rutiner och arbetsplaner efterföljs och utförs på ett korrekt sätt.

Som en del i arbetet med att stimulera till en kompetenshöjning inom äldre- och funktionshindersonsorgen införde alliansregeringen under Kristdemokraternas ledning det så kallade Omvårdnadslyftet. Det var ett prestationsbaserat statsbidrag till kommuner, i syfte att stärka både den grundläggande och den specialiserade kompetensen bland personalen inom äldreomsorg och funktionshindersonsorgen. Trots de positiva resultat som utbildningsinsatsen genererade slopade S/MP-regeringen satsningen när de kom till makten. Vi vill återinföra Omvårdnadslyftet, och våra avsatta medel för detta ändamål redovisas i vår partimotion för utgiftsområde 9.

Nationella mål och spridning av kunskap

Kompetens för att möta personer med funktionsnedsättning på bästa sätt utifrån deras förmågor och behov behövs inom fler verksamheter. Inte minst inom färdtjänst, skola, räddningstjänsten samt rätts- och polisväsendet. Det är också avgörande att tjänstemän vid olika myndigheter har rätt kompetens för att på bästa sätt samtala med och bedöma det individuella behovet av insatser på ett rättssäkert sätt. Vi kristdemokrater anser att det behövs strukturer för att sprida befintlig forskning och kunskap till berörda verksamheter runt hur ett gott bemötande av personer med funktionsnedsättning ska vara. Vi anser även att det ska upprättas nationella mål för hur berörda myndigheter ska kunna ha god beredskap i frågor som rör krissituationer för personer med Downs syndrom och intellektuell funktionsnedsättning.

Många kommuner saknar rutiner för att upptäcka våldsutsatthet inom LSS-verksamheter. Endast en tredjedel av kommunerna använder standardiserade bedömningsmetoder för att upptäcka våldsutsatthet hos enskilda vuxna inom LSS. Vi anser därför att de bör ske en nationell uppföljning för att säkerställa att kommunerna fullföljer sina skyldigheter med att arbeta förebyggande och med att vidta åtgärder när en person med funktionsnedsättning är våldsutsatt.

7 Bilstöd

Det statliga bilstödet syftar till att möjliggöra ett aktivt och självständigt liv för personer med funktionsnedsättning och leda till ökad delaktighet för dem som inte kan använda allmänna kommunikationer. Sedan den 1 januari 2017 tillämpas ett reformerat bilstöd, där bilstödet i högre grad ska gå till dem som har bristande ekonomiska förutsättningar vid inköp av bil och till dem som får extra kostnader för detta inköp och till att göra bilstödet mer effektivt.

Men det reformerade bilstödet har fått kritik bland annat för att omfattningen av varje utredning är större för såväl myndigheterna som för den sökande samt för de som ska utföra bilanpassningen. Det förefaller också som att de sökande i hög grad nekas anpassning av vad de anser vara lämplig fordonstyp och istället hänvisas till att köpa mycket stora och dyra fordon. Vi välkomnar därför att regeringen gav ett uppdrag till Försäkringskassan i juni 2018 med syfte att se över lagstiftningen om bilstöd till personer med funktionsnedsättning samt ett uppdrag till Trafikverket och Försäkringskassan att se över handläggningen av stödet.

Genom Kristdemokraternas partimotion 2018/19:2989 förra året uppmanade en majoritet i socialutskottet regeringen att så snabbt som möjligt behandla utfallet av myndigheternas kommande utvärdering av det ändrade bilstödet och därefter återkomma till riksdagen med förslag på hur bilstödet kan fås att fungera bättre. Dessvärre reserverade sig S, MP, C och L mot beslutet, och vid omröstningen i kammaren föll tillkännagivandet.

Myndigheternas uppdrag redovisades till Regeringskansliet den 15 januari 2019 (Rapport – Uppföljning av administrativa konsekvenser av det reformerade bilstödet). Utvärderingarna bekräftade att det som skulle bli ett modernare och mer ändamålsenligt system i verkligheten har lett till längre handläggningstider och ökade administrationskostnader. Därtill har det lett till dyrare bilköp för användarna.

Regeringen borde ha agerat på myndigheternas oroväckande rapporter tidigare, men vi välkomnar trots allt att regeringen cirka nio månader senare, den 18 september 2019, remitterade promemorian Bilstöd – Ökade möjligheter till anpassning. Förslagen i promemorian gäller främst bilstöd vid behov av högt fordon, anpassningsbidrag till standardutrustning eller normalt förekommande tilläggsutrustning samt anpassningsbidrag till ändring av äldre fordon. Dessa förslag är angelägna, men under det gångna året har en dom i Högsta förvaltningsdomstolen dessutom medfört begränsningar inom den del av bilstödet som kan ges till barn som till följd av en varaktig funktionsnedsättning har väsentliga svårigheter att förflytta sig på egen hand. Högsta förvaltningsdomstolen menar i sin dom att anpassningsbidrag, enligt lagen, bara kan beviljas till fast monterade anordningar på, eller ändringar av, ett specifikt fordon som innebär en varaktig förändring av fordonet. Vi kristdemokrater anser att det är viktigt att säkerställa att även barn med funktionsnedsättning kan färdas trafiksäkert. Det är därför angeläget att bilstödet även bör gälla för en specialanpassad bilbarnstol som av naturliga skäl behöver bytas ut i takt med att barnet växer.

8 Insatser för personer som står långt från arbetsmarknaden

Daglig verksamhet är en av de tio insatserna i lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Daglig verksamhet ska ge en meningsfull sysselsättning utifrån personens specifika förutsättningar. Den enskilde ska inom ramen för insatsen daglig verksamhet ha rätt till en inledande kartläggning för att fastställa hur den bäst kan anpassas och utformas utifrån de individuella behoven.

Socialstyrelsens lägesrapport för 2019, ”Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning”, visar att få personer med funktionsnedsättning går vidare från daglig verksamhet till arbete eller studier. Av de 33 800 människor som var i daglig verksamhet 2014 fick 0,2 procent – 72 personer – lönearbete i minst två år. Därtill visar rapporten att få kommuner, knappt 15 procent, har överenskommelser om samverkan mellan LSS-verksamheter och Försäkringskassan samt Arbetsförmedlingen. Dessutom har endast 14 procent av kommunerna skriftliga, aktuella rutiner för att årligen pröva den enskildes möjligheter till arbete eller praktikplats.

LSS-utredningen från januari 2019 presenterade förslag som Kristdemokraterna anser borde genomföras. Socialstyrelsen bör få i uppdrag att, i samarbete med Myndigheten för delaktighet, ta fram kunskapsunderlag för hur den dagliga verksamheten kan utformas så att de som står längst från arbetsmarknaden får ökade möjligheter till såväl att förvärva och bibehålla sina förmågor som till delaktighet i samhället. En kartläggning av förhållandet mellan insatsen daglig verksamhet och arbetsmarknads- och utbildningsområdena ska utgöra utgångspunkt för en översyn av insatsen. Den ska avse såväl frågan hur personer i daglig verksamhet som har utvecklat sina förmågor kan prövas mot arbetsmarknaden som de ekonomiska och organisatoriska förutsättningarna för att på olika sätt möjliggöra en övergång till arbete eller studier i kombination med deltagande i daglig verksamhet.

9 Förstärkning av den ekonomiska situationen

Skattesänkningar

Kristdemokraterna har länge prioriterat breda skattesänkningar som träffar stora grupper i samhället och fokuserat våra satsningar på att stärka det offentliga kärnuppgifterna. Det gör vi även i år. Idag står Sverige inför en situation där 123 000 personer har väntat olagligt länge i vårdkö, där äldreboendebristen är skriande, där vi har rekordmånga skjutningar och där livet för personer med funktionsnedsättning och deras familjer trasas sönder när samhället sviker och inte lever upp till sitt ansvar.

Omfattningen av skattesänkningarna beskrivs mer i detalj i vår budgetmotion.

Höjning av garantinivån av sjuk- och aktivitetsersättningen

Kristdemokraterna bidrog inom ramen för den tidigare alliansregeringen till att möjligheterna för personer med sjuk- och aktivitetsersättning att prova förvärvsarbete, studier eller ideellt arbete stärktes. Men det är alltså ett faktum att många av de personer som lever på sjuk- och aktivitetsersättningen har en ekonomisk utsatthet som

är mycket svår att påverka. Därför var det viktigt med de förbättringar som genomfördes 2018 med höjd garantiersättning, höjt bostadstillägg samt sänkning av skatten för personer med sjuk- och aktivitetsersättning.

Vi ser samtidigt att detta är en utsatt grupp som riskerar att halka efter ekonomiskt och hamna i ytterligare utsatthet. Kristdemokraterna vill därför höja garantinivån ytterligare. För den enskilde innebär det en förstärkning av sjuk- och aktivitetsersättningen med 2 000 kronor om året. Vi avsätter resurser för detta inom vår motion för utgiftsområde 10.

Habiliteringsersättning bör gälla även för beslut om daglig verksamhet enligt socialtjänstlagen

Regeringen införde 2018 ett bidrag (habiliteringsersättning) i syfte att stödja kommunerna i deras arbete med att stimulera deltagande i daglig verksamhet. Bidraget får användas av kommunerna för att införa eller höja en låg dagpenning till dem som deltar i daglig verksamhet enligt LSS. I budgetpropositionen går att läsa följande:

Socialstyrelsen som har haft i uppdrag att betala ut statsbidraget till kommunerna uppger att 199 kommuner har rekvirerat medel. Totalt beräknas 149 kommuner återbetala ca 179 miljoner kronor, vilket är 51 procent av de avsatta medlen. I åiterrapporteringen anger flera kommuner att de inte använt hela statsbidraget då de var osäkra på hur länge satsningen skulle pågå och hur medlen fick användas. Anledningarna till att kommuner valt att inte rekvirera är flera, bl.a. att kommunerna varit osäkra på var gränsen för låg ersättning går och långsiktigheten i bidraget (S2019/03012/FST). Av de kommuner som rekvirerade bidraget var det 24 kommuner som inte hade habiliteringsersättning innan. Under 2018 betalade 89 procent av landets kommuner ut habiliteringsersättning till personer med beslut om daglig verksamhet enligt LSS (Socialstyrelsen, Insatser och stöd till personer med funktionsnedsättning—lägesrapport 2019). För 2019 har regeringen förtydligat att statsbidraget även får användas till att bibehålla en nivå på dagpenningen som tidigare höjts.

Det är angeläget att fler kommuner ansöker om och nyttjar habiliteringsersättningen. Kristdemokraterna menar att målgruppen för bidraget borde utökas till att omfatta även personer som deltar i daglig verksamhet enligt socialtjänstlagen. Detta eftersom rådande regelverk drar en skiljelinje mellan arbetande kollegor, där vissa personer skulle få en stor ökning av sin dagpenning medan andra personer, som utför samma arbete på samma arbetsplats, inte skulle få någon ökning alls, enbart med anledning av att myndigheten i sin bedömning av personens funktionsnedsättning beslutat om att bevilja insatser enligt olika lagrum.

Övergångsregler när staten byter ersättningsformer

Sedan den 1 januari 2019 ersätts vårdbidraget med den nya förmånen omvårdnadsbidrag. Bidraget baseras på den omvårdnad och tillsyn som ditt barn behöver utöver vad som är vanligt för barn i samma ålder utan funktionsnedsättning.

Ett beslut om vårdbidrag som har fattats enligt de äldre bestämmelserna ska enligt övergångsbestämmelserna fortsätta att gälla enligt vad som föreskrivs i beslutet, dock längst till dess att beslutet skulle ha upphört att gälla eller skulle ha omprövats om de äldre bestämmelserna fortfarande hade varit tillämpliga. Problemet som har uppstått är att de långa handläggningstiderna hos myndigheten har medfört att personer nu står utan

dessas pengar (upp till 9 688 kronor per månad för den högsta ersättningsnivån) i väntan på beslut. Detta trots att man tidigare haft långa beslut och trots att förutsättningarna inte ändrats. Samma problematik har uppstått när handikappersättningen ersattes av merkostnadsersättning den 1 januari 2019.

Vi kristdemokrater anser att det är orimligt att enskilda personer som redan har en ekonomiskt utsatt situation får ett glapp i sin utbetalning på grund av långa handläggningstider när en ersättningsform byter utformning. Övergångsregler behöver fungera bättre. Riktlinjer och rutiner bör tas fram för att säkerställa att en enskild person inte drabbas ekonomiskt av långa handläggningstider när bidrag byter utformning.

10 Kartläggning av de samhällsekonomiska effekterna av personlig assistans

Regeringen motiverar de striktare direktiven i regleringsbrevet till Försäkringskassan 2016 och till den pågående LSS-utredningen med att antalet timmar inom reformen hade ökat kraftigt. Det finns flera möjliga förklaringar till denna ökning. För det första medför intentionen med en rättighetslag som LSS en stor förändring av förutsättningarna jämfört med innan assistansreformen infördes. Före LSS-reformen var det ofta den kommunala budgetens utrymme, snarare än behovet hos den assistansberättigade, som styrde assistansens omfattning. Omfattningen av de insatser som utfördes av anhöriga före LSS, inte minst för barn med omfattande behov, underskattades i hög grad. Även befolkningsutvecklingen och utökningen av vilka som har rätt att ta del av personlig assistans har förändrats sedan införandet.

En kostnadsökning kopplat till ett ökat antal timmar inom LSS-reformen innebär däremot inte per automatik att de totala samhällskostnaderna ökar. Detta eftersom assistansen kan ersätta andra insatser med tillhörande kostnader. Assistansen avlastar exempelvis anhöriga som i större omfattning kan förvärvsarbeta. Den anhöriges risk för sjukskrivning minskar också. Även den assistansberättigade själv kan i vissa fall förvärvsarbeta tack vare assistansen. Dessutom arbetar cirka 90 000 assistenter inom LSS-reformen. Socialstyrelsen har efter en gedigen kartläggning av kostnadsutvecklingen konstaterat att ”personlig assistans är en insats som i mycket hög grad bidrar till att personer med svåra funktionsnedsättningar kan vara aktiva och delaktiga i samhällslivet samt själva bestämma över sitt liv. Många stödbehov tillgodoses av personlig assistans och insatsen är på många sätt kostnadseffektiv jämfört med andra insatser. I vissa situationer kostar dock personlig assistans mer än andra insatser”.

I en nylig studie vid Linnéuniversitetet³ har forskarna granskat handläggningen av 100 utredningar av personlig assistans som gjorts vid Försäkringskassan. Resultatet visar att fokus på besparingar kan få allvarliga konsekvenser för personer med funktionsnedsättningar. Forskarna hävdar att målsättningen för funktionshinderspolitiken, delaktighet på lika villkor, i praktiken har bytts ut mot ekonomiska mål. Resultatet visar också på problem med rättssäkerheten i utredningsprocessen. Resultaten bekräftar också att den sökandes aktiviteter ofta fragmentiseras, vilket bidrar till att den tid som räknas in inte når upp till de 20 timmar som krävs för att få statlig personlig assistans via Försäkringskassan. Forskarnas slutsatser av studien är att de socialpolitiska målen i LSS om

³ Berggren et al. 2019, European Journal of Social Work. Strategier för besparingar i Försäkringskassans utredningar av ansökningar om personlig assistans – förändringar i svensk funktionshinderpolitik.

goda livsvillkor nu förändras genom en utredningspraktik som istället har ekonomiska besparingsmål som förtecken. Detta är en utveckling som vi kristdemokrater inte kan ställa oss bakom.

Vi kristdemokrater anser att en kartläggning bör göras över de samlade samhälls-ekonomiska effekterna av personlig assistans. Denna kartläggning bör titta på konsekvenserna för andra stödsystem för den enskilde och för dennes anhöriga vid beviljande eller avslag av assistansersättning samt hur det för den enskilde och dennes anhöriga påverkar arbetskraftsdeltagandet.

11 Aktivt arbete för att motverka fusk och brottslighet inom LSS

En insats som för den enskilde är så avgörande, men som samtidigt utgör en avsevärd kostnad för skattebetalarna, måste självklart noggrant följas upp och utvärderas regelbundet. De senaste årens ökning av brottslighet riktad mot olika välfärdssystem inklusive LSS riskerar dessutom att medel som avsätts för personer med mycket omfattande stödbehov istället hamnar i skrupelfria människors fickor utan att något vårdbehov tillgodoses. Ett mycket aktivt arbete i samarbete mellan berörda myndigheter som exempelvis Försäkringskassan, Polismyndigheten, Skatteverket och Migrationsverket behövs för att förhindra och upptäcka denna typ av brottslighet.

Ytterligare åtgärder för att hantera oseriösa aktörer inom personlig assistans är nödvändiga. Den tillståndsplikt som införts för företag inom personlig assistans utgör en förbättring, men är inte tillräcklig. IVO behöver fler redskap för att stoppa oseriösa aktörer. Idag finns problemet att befattningshavare som förlorat sitt tillstånd omgående kan starta nya bolag.

Naturligtvis ska det inte vara omöjligt att driva nya verksamheter för att man vid ett tillfälle misslyckats. Men det måste samtidigt finnas regler som stoppar aktörer från att kringgå intentionen i tillståndsplikten och återkommande starta nya verksamheter som inte har de assistansberättigades bästa för ögonen. IVO:s inspektioner räcker en bit på vägen, men det är tillståndsprövningen som är avgörande för om den assistansberättigade får den kvalitet han eller hon har rätt till. Man kan därför tänka sig en förändring av IVO:s tillståndsgivning för personlig assistans, där ägare, styrelse och andra ledande befattningshavare vid nyansökan prövas mot tidigare indragna tillstånd, med en begränsningsperiod på tio år. Har man varit involverad i en assistansverksamhet som fått tillståndet indraget av IVO är det rimligt att man inte omgående kan få tillstånd för en ny verksamhet i samma bransch. Detta yrkas på i Kristdemokraternas kommittémotion för utgiftsområde 24.

Även under Kristdemokraternas tid i regeringsställning fanns skäl att arbeta för att kostnaderna inte skulle öka okontrollerat och att ökningarna motsvarade ett ökat behov som tillgodosågs. Vi fick då en del kritik för vissa av de åtgärder vi vidtog. Inte minst från den dåvarande oppositionen. Den politiska riktning med historiskt kraftiga nedskärningar som S/MP-regeringen har drivit funktionshinderspolitiken i är dock i allra högsta grad både anmärkningsvärd och mycket oroväckande. S/MP-regeringen har genom förändringar av direktiven till Försäkringskassan i regleringsbrevet 2016 påbörjat ett arbete för att kraftigt begränsa förutsättningarna för personlig assistans. Både signalvärdet i det som sägs från regeringen och de konkreta åtgärder de vidtar

medför i praktiken kraftiga nedskärningar. De negativa effekterna för personer med omfattande funktionsnedsättning, deras anhöriga och de aktörer som utför assistansen är påtagliga.

12 Vi ska utveckla – inte avveckla – LSS som frihetsreform

Kristdemokraterna är djupt bekymrade över den utveckling med nedskärningar som skett inom LSS och assistansen de senaste åren. Flertalet funktionshindersorganisationer vittnar om att deras medlemmar känner sig kränkta och att deras behov blir ifrågasatta när deras dag bryts ner i minuter och sekunder. Det är få personer som uppger att de vill ha mer assistans än vad de faktiskt behöver. I Laholms kommun har man inom ett projekt med stöd från SKL och Vinnova testat att låta personer med funktionsnedsättning själva besluta hur mycket hjälp med ledsagning de behöver. Det visade sig att även om kommunen fick bekosta något fler timmar ledsagare än tidigare så minskade administrationen kring ansökningarna så mycket att det totalt sett blev en besparing. Detta förhållningsätt borde provas i större skala på fler LSS-insatser.

Idag görs en bedömning om rätten till assistans utifrån följande tre personkretsar:

1. personer med utvecklingsstörning, autism eller autismliknande tillstånd
2. personer med betydande och varaktigt begåvningsmässigt funktionshinder efter hjärnskada i vuxen ålder orsakad av yttre våld eller kroppslig sjukdom
3. personer med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och orsakar betydande svårigheter i det dagliga livet och därmed ett omfattande behov av stöd eller service.

Många upplever att personkretsbedömningen idag används på ett sätt som främst syftar till att utesluta personer ur insatserna enligt LSS. Uttrycket ”betydande svårigheter” upplevs tolkas fritt. Vad som är omfattande behov bedöms godtyckligt. Personer kan ligga i gränslandet mellan personkretsar eller ha dubbla diagnoser och därmed ha ett brett behov av stöd, men ändå falla utanför LSS. Det borde utvärderas om det går att utarbeta en personkretsindelning eller stödinsats som skulle möjliggöra att personer som idag är i behov av stöd men faller utanför LSS stöd skulle ges möjlighet att få en mer träffsäker, ändamålsenlig samt individanpassad insats.

LSS-utredningen som presenterades den 10 januari 2019 innehöll bland annat förslag om att barn under 16 år och personer med behov av stöd utifrån det femte grundläggande behovet inte längre ska vara berättigade till assistans. Vi är negativt inställda till ett förslag som skulle inskränka rätten till assistans för barn under 16 år. Vi befärrar dessutom att många, framför allt mindre, kommuner kommer få svårt att hantera de ökade kostnader som den nya insats som utredningen överväger kommer att medföra. Något som förutom mänskligt lidande kan medföra ökade samhällskostnader genom ökad sjukskrivning och minskad möjlighet att arbeta bland anhöriga. Angående hjälp utifrån det femte grundläggande behovet kan idag flera personer med exempelvis autism och utåtagerande beteende bo och leva ett självständigt liv tillsammans med sin familj eller i en egen lägenhet. Om bara praktisk hjälp ska ge rätt till personlig assistans ser vi en risk att många personer med psykisk funktionsnedsättning skulle förlora rätten till

delaktighet och att kunna leva som andra. Vi kristdemokrater kommer därför inte ställa oss bakom något av dessa förslag i LSS-utredningen.

Kristdemokrater vill utveckla LSS och vill utreda förutsättningarna att inkludera utövande av föräldraskap och att arbeta i de grundläggande behoven. Alla med behov av stödinsatser inom LSS kommer inte kunna bli föräldrar eller kunna arbeta, men för en del skulle det kunna vara möjligt. Att utövande av föräldraskap inte räknas som grundläggande behov riskerar att medföra att någon måste avstå från att vara förälder eller avstå från att vara fullt delaktig som förälder. På samma sätt menar vi att det inte är rimligt att en person som har arbetsförmåga, kanske till och med redan har ett arbete, hindras från att arbeta på grund av avsaknad av personlig assistans eller annan insats inom LSS, exempelvis ledsagning.

Det finns ingen nedre åldersgräns för att kunna få personlig assistans, dock en övre på 65 år. Om du redan har personlig assistans och fyller 65 år får du behålla assistansen, som dock inte kan utökas efter din 65-årsdag. Får du utökade behov efter fyllda 65 år är du hänvisad till insatser enligt socialtjänstlagen (SoL). Skillnaden mellan lagarna är bland annat att personal som arbetar som personliga assistenter enligt LSS är knutna till personen och dess behov. Hemtjänstpersonal (SoL beslut) är däremot knutna till verksamheten. En annan skillnad är att hjälp enligt LSS vanligtvis är utan kostnad, medan SoL-insatser är avgiftsbelagda. Effekterna av om även personer över 65 år och som tillhör personkrets 3 (personer med andra varaktiga fysiska eller psykiska funktionshinder som uppenbart inte beror på normalt åldrande, om de är stora och förorsakar betydande svårigheter i den dagliga livsföringen och därmed ett omfattande behov av stöd eller service) ska fortsätta få stöd enligt LSS borde utredas.

Pia Steensland (KD)

Acko Ankarberg Johansson (KD)

Hans Eklind (KD)

Roland Utbult (KD)

Michael Anefur (KD)

Guðrun Brunegård (KD)